

ka slovenske pedagogike Karla Ozvalda, na eni strani in na dejavnike instrumentalizma na drugi. Za solidarni personalizem je dobrobit in razcvet vsake konkretne osebe najvišja vrednota, v obzorju instrumentalizma pa so konkretne osebe zgolj sredstvo za doseganje nekega cilja, ki je različen od njihove dobrobiti ali razcveta. Prevelika razpasenost instrumentalističnega mišljenja ima katastrofalne posledice za vsako družbo.

Solidarnost tukaj razumemo malce širše, kot je to običajno: ne samo v ekonomsko-materialnem smislu, ampak kot udeleženosť na življenju drugega sploh, ki ni omejena na ekonomsko-materialni vidik. Pri tem ima bistveno vlogo doživljajska solidarnost, udeleženosť na doživljanju drugega. Solidaren človek si prizadeva, da bi bil sam čim bolj udeležen na življenju drugega in da bi drugemu čim bolj omogočil solidarnost na svojem življenju. Tu pa je potrebno dodati pomembno opozorilo: nikoli ne smemo pozabiti, da je mnenje, da si lahko popolnoma udeležen na doživljanju drugega, nevarna utvara, ki lahko vodi v pokroviteljsko in (na koncu) instrumentalistično zadržanje do drugega. Vsekakor moramo gojiti solidarnost, vendar v luči personalističnega spoznanja, da smo osebe presežna bitja. Zato je prava solidarna drža obenem personalistična.

Dialog in solidarnost sta tesno povezana. Pogoji dialoga (Žalec, B., 2010b) nasploh so svobodnost (vključuje odsotnost tabujev), enakopravnost (prevelike razlike v moči onemogočajo dialog), sposobnost empatije (vživljanja v drugega) in sočutja ter zaupanje. Glavna negativna dejavnika dialoga sta nezaupanje in strah. Oba najpogosteje izvirata iz nasilja, zato je kultura miru in miroljubnosti tudi osrednji dejavnik dialoške družbe. Vsekakor pa je temeljni negativni dejavnik dialoga instrumentalizem, saj v obzorju instrumentalističnega odnosa do drugega pravi dialog z drugim ni mogoč. (ibid.) Dialog brez solidarnosti pa že logično ni mogoč, kar spoznamo, če se zavemo, da je dialog pravzaprav dogajanje doživljajske solidarnosti. (Žalec, B., 2010a.)

Prava pot na splošno, in potemtakem tudi na področju učenja in izobraževanja, je v dialoški² naravnosti, ki pa spoštuje individualnost in posebnosti, in v hkratnem prepričanju, da je med nami vendarle dovolj skupnega in dobrega, da hoja po poti dialoga in solidarnosti vendarle ni nesmiselna. Solidarni personalizem in dialoški univerzalizem tvorita duhovno obzorje, ki tako spoštovanje in prepričanje utemeljuje ter omogoča.

Članek je po eni strani bržkone precej kompleksen, po drugi strani pa ima eno glavno rdečo nit, in to je pojasnjevanje in dokazovanje veli-

2 Glede pomena dialoga v izobraževanju primerjaj tudi Juhant (2008).